

Аққайың ауданы  
«Балапан бөбекжай- бақшасы» МКҚК

**"Мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс жасаудағы Арт-терапия.  
Әдістер-құм, су, алақан» Тақырып бойынша мастер-класс**

**Педагог-психолог: Ахметова М.С.**

2024-2025 оқу жылы

## **«Мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс жасаудағы Арт-терапия.**

### **Әдістер-құм, су, алақан»**

Құм-бұл баланың жан-жақты дамуы үшін үлкен әлеуетке ие бірегей табиғи материал. Құммен жұмыс істеу кезінде саусақтардың ұштарындағы сезімтал нүктелер және алақандағы жүйке ұштары белсендіріледі. Өздеріңіз білетіндей, тактильді-кинестетикалық сезімдер ақыл-ой операцияларымен, әлемді танумен тікелей байланысты.

Құммен ойындар кеңістіктік ойлауды дамытуға, математикалық, зерттеушілік, тілдік қабілеттерді қалыптастыруға ықпал етеді. Құммен байланыс балалардың шығармашылық қиялының ұшуына серпін береді. Құмсалғышта ойнау арнайы дағдылар мен дағдыларды қажет етпейді, мұнда сіз қателіктерден қорықпай, бәрін оңай бастауға болады.

Құм-табиғи материал. Табиғаттың бір бөлігі ретінде ол адамға демалуға мүмкіндік береді және сонымен бірге оны жасауға деген ұмтылысын толтырады. Бұл материалдың басты артықшылығы-ол әр түрлі және кез-келген формада бола алады. Өз ойларын білдіру де әр түрлі болады. Құммен ойнау-бұл баланың табиғи белсенділігінің көрінісі және Балаларға қуаныш сыйлайтын әрекет түрі. Бала тек құмды қазып қана қоймайды-ол салады. Совок пен рамекиннің көмегімен бала айналасындағы барлық нәрсені түсінуге және модельдеуге тырысып, өзінің жаңа әлемін жасайды. Психологтар мен тәрбиешілер балалардың құмсалғыштағы ойындарын құрылыс ойындары деп атайды. Олар мектеп жасына дейінгі баланың дамуы үшін өте маңызды. Құм ойындарының көмегімен бала айналасындағы әлемді шығармашылықпен зерттейді. Құрылыс кезінде ол белсенді, оның миы, қиялы, тапқырлығы жаттығады және дамиды.

#### **Егер балада болса, құм терапиясы пайдалы:**

- жаман ұйқы, түнгі қорқыныш;
- ұсақ моторика нашар дамыған;
- ашуланшақтық, бағынбау, қыңырлық;
- ұялшақтық, өзіне деген сенімсіздік;
- агрессия, мазасыздық;

Өздеріңіз білетіндей, құмның көптеген қасиеттері бар:

- ұсақ моторика мен тактильді сезімталдық дамиды, бұл жалпы интеллекттің дамуына әкеледі (есте сақтау, зейін, ойлау, сөйлеу).

- баланың тәжірибе жасауға, жаңа нәрсені үйренуге және өз бетінше жұмыс істеуге деген ұмтылысы артады.

- коммуникативтік дағдылар, рөлдік ойын, пәндік-практикалық қызмет жетілдірілуде.

- Ең бастысы, құм теріс энергияны "*Жерге қосуға*" қабілетті, бұл "*ерекше*" балалармен жұмыс жасауда оң нәтижеге әкеледі.

Балаларға көбінесе өз эмоциялары мен сезімдерін дұрыс білдіру қиынға соғады, ал құм ойнағанда, бала байқамай, оны мазалайтын мәселелер туралы айтып, психозэмоционалды шиеленісті жеңілдете алады.

**Құм терапиясы мен құм ойындары әртүрлі.** Құммен ойындарды жүргізе алады. Мұндай құм ойындары балаларға жағдайына оңай бейімделуге көмектеседі, сондықтан олар ерте жастағы тәрбиешілерге баланың балабақшада болуын жеңілдету үшін құмсалғыш сатып алуға кеңес береді.

#### **Құм терапиясының негізгі әдістері мен әдістері:**

1. Үлестірме материалмен (совочки, рамекиндер, щеткалар), эксперимент, бақылау элементтерімен жұмысты қамтитын зерттеу, практикалық қызмет.

2. Ойын қызметі: жағдайларды ойнау ("құмды дауыл", "нөсер жаңбыр"), сахналау, театрландыру элементтері.

3. Ауызша әдістер-әңгімелер, мұғалімнің әңгімесі, әдебиет шығармаларын оқу (өлеңдер, ертегілер), фольклорлық жанрды қолдану (питомниктер, әзілдер).

4. Көрнекі әдістер (ойыншықтарды көрсету, суреттер мен иллюстрацияларды қарау, модельдеу).

5. Релаксация.

6. Функционалды музыка.

7. Ертегі терапиясы.

#### **Жұмыс нысандары:**

1. Сюжеттік ойындар – "жол салу (үй, қоршау)", "тышқанға арналған күзендер". Қарапайым құрылысты игеріп, қалдық материалды (таяқшалар, арамшөптер, тақталар, орамалдар және т.б.) қолдана отырып, күрделілік береміз.

2. Көңілді ойындар - "затты табыңыз", "тосын сый қазыңыз", "Сіз жасырасыз, мен іздеймін", "ерекше іздер".

3. Дидактикалық ойындар-жаттығулар - "құмдағы өрнектер", "біз әлемді жасаймыз".

4. Ертегілерді айту-біз кейіпкерлерді мүсіндейміз немесе құмға таяқшамен ертегі саламыз және әңгімемен бірге жүреміз.

5. Сахналау: "қыз чумаза", "пирожныйлар пісірейік".

6. Біз құмда оқимыз – жануарлардың немесе заттардың пішіндерін алдын-ала мүсіндейміз, содан кейін балаларға көрсетіп, өлең оқимыз, мысалы, А.Бартоның "ойыншықтар"циклынан.

7. Құммен сурет салу-біз жақсы кептірілген және еленген құмды алақанға жинаймыз немесе кесілген бұрышпен кулечекке құйып, дайын контур бойымен сурет саламыз.

8. Құрылыс-мысалы, біз "құм Қамалын" мүсіндейміз.

Құмсалғыш ертегі терапиялық тәсілін жүзеге асыру үшін тартымды орта болып табылады. Балалармен сабақтар үшін тапсырмалар мен ойындар ертегі түрінде таңдалады. Мысалы, "қоршаулар": балалар қолдарымен қоршауларды шеңбер бойымен мүсіндейді, мұндай қоршаудың артында сіз Қоянды зұлым сұр қасқырдан жасыра аласыз. Бұл жағдайда баланың іс-әрекеті мен нәтижелеріне теріс баға толығымен алынып тасталады және қиял мен шығармашылық мүмкіндігінше ынталандырылады.

Құммен ойындар мен жаттығулар.

*«Санауды үйрену».*

**Мақсаты:** баланы реттік санауға үйрету.

Біз бірнеше құм үйінділерін жасап, оның біреуіне ойыншықты тығып қоямыз. Бала оны ересек адамның нұсқауы бойынша табу керек: «Оң жақтан үшінші үйіндіге қараңыз» немесе «сол жақтан бесіншіге». Содан кейін сіз балаңызды ойыншықты өзі жасыруға шақырып, оны қалай табуға болатынын айта аласыз. Қадалардың санын бірте-бірте көбейтіңіз.

*«Жұмбақты тап».*

**Мақсаты:** ұсақ моториканы, ойлау қабілетін дамыту. Ойын үшін сізге құм және кішкентай ойыншықтары бар құмсалғыш қажет.

Ережелер өте қарапайым - нәресте бұрылып кетеді, ал сіз құмға ойыншықты жасырасыз - жұмбақтың жауабы. Келесі кезекте бала бұрылады, сіз жұмбақ сұрайсыз, ол оны болжап, жауабын құмнан табу арқылы жауаптың дұрыстығын тексеруі керек.

*«Фермадағы ашуланишақ»*

**Мақсаты:** зейін, есте сақтау, анықтау және жіктеу қабілетін дамыту.

Біз ойынды құмсалғышта көңілді ферма салуды және оған тек үй жануарларын орналастыруды сұраудан бастаймыз. Бала құм композициясын өзі құрастырып, ұсынылған ойыншықтардың ішінен тек қажеттісін таңдауы керек. Әрі қарай, біз баладан фермадағы барлық жануарларды есте сақтауын сұраймыз. Осыдан кейін ол бұрылады, ал сіз ойыншықтардың бірін алып тастайсыз. Бала бұрылғанда, ол жоғалған адамды тауып, атау керек. Аналогия бойынша сіз құмнан ертегі орманын, сиқырлы бақ, гүл алаңын және т.б. жасауға болады.

**«Айырмашылықты тап» ойыны.**

Бала құмның бетіне кез келген қарапайым суретті салады, содан кейін оны ересек адамға көрсетеді, ал ол бұрылып кетеді. Ересек адам кейбір бөлшектерді аяқтайды және алынған суретті балаға көрсетеді. Бала суретте не өзгергенін байқауы керек.

*«Құмды жаңбыр»* жаттығуы

**Мақсаты:** бұлшықет кернеуін реттеу, релаксация.

**Тәрбиеші:** біздің құмсалғышта ерекше құмды жаңбыр жауып, құмды жел соғуы мүмкін. Бұл өте жақсы. Осындай жаңбыр мен желді өзіңіз ұйымдастыра аласыз.

Нұсқау: бала баяу, содан кейін жұдырығынан құмды құм жәшігіне, ересек адамның алақанына, алақанына тез құяды.

*«Ерекше іздер»* жаттығуы

**Мақсаты:** тактильді сезімталдықты дамыту.

*«Балалар келе жатыр»* - бала жұдырығымен және алақанымен құмға күштеп басады.

*«Қояндар секіреді»* - бала әртүрлі бағытта қозғала отырып, саусақ ұшымен құмның бетіне соғылады.

*«Жыландар жорғалайды»* - бала босаңсыған/керілген саусақтарымен құмның бетін толқынды етеді (әр түрлі бағытта).

*«Өрмекші жәндіктер жүгіреді»* - бала жәндіктердің қозғалысына еліктеп, барлық саусақтарын қимылдатады (қолдарыңызды құмға толығымен батыруға болады, құмның астында қолдарыңызбен бір-бірімен кездесуге болады - «қателер сәлем береді»).

Қолмен сөйлесу

**Мақсаты:** балаларды өз әрекеттерін басқаруға үйрету. Егер бала ұрысып қалса, бірдеңені сындырса немесе біреуді ренжітсе, оған келесі ойынды ұсына аласыз: құмда алақандарыңыздың сұлбасын сызыңыз. Содан кейін оны алақандарын жандандыруға шақырыңыз - көзді, ауызды сызыңыз, саусақтарын моншақтармен, тастармен немесе раковиналармен бояңыз. Осыдан кейін сіз өз қолыңызбен сөйлесуді бастай аласыз. Сұраңыз: «Сіз кімсіз, атыңыз кім?», «Не істегенді ұнатасыз?», «Нені ұнатпайсыз?», «Сен қандайсың?» Егер бала әңгімеге қосылмаса, диалогты өзіңіз айтыңыз. Сонымен бірге, қолдың жақсы екенін, көп нәрсені қалай білу керектігін атап өту маңызды (нақты нені тізімдеңіз, бірақ кейде олар иесіне бағынбайды. Ойынды аяқтау үшін «келісімшарт жасасу» керек. қолдар және олардың иесі қолдар 2-3 күн ішінде (осы кеште немесе гиперактивті балалармен жұмыс істеген жағдайда, одан да қысқа мерзімде) олар тек жақсы нәрселер жасауға тырысады деп уәде берсін: қолөнер жасаңыз, сәлем айтыңыз, ойнаңыз және ешкімді ренжітпеңіз.

Дудлинг. Жалпы процесс симметриялы, «айна» дизайнын жасай отырып, екі қолмен бір уақытта сурет саласыз.

*«Екі қолыңызға таяқшаны ұстап, олардың ұштарын қатар, орталықтың бір нүктесіне қойыңыз. Бір уақытта екі таяқшамен сурет салуды бастаңыз, «айна» сызбасын жасаңыз. Мысалы, сол қол сол жақ жиекке жылжызғанда, оң қол оң жақ шетке өтуі керек. Ал сол жақ таяқ ортаға қарай қозғалса, оң жақ та сол нүктеге қарай жылжу керек».*

Бұл көңілді, босаңсытады және бұл ми үшін тамаша жаттығу, өйткені қос сызба екі жарты шарды бір уақытта пайдаланады.